

Başvuru /Received: 23 Nisan/April - 2024

Kabul /Accepted: 25 Haziran/June- 2024

Türk Folklor Araştırmaları. 2024, Sayı: 369, 29-67. e-ISSN 3023-4670. DOI: 10.61620/tfra.1051
<https://www.turkfolklorarastirmalari.com>.

**ANNEMİN SANDIĞI:
SEUL'DEN ANKARA'YA BİR GÖÇ HİKÂYESİ VE ANLATISAL MİRAS¹**

Mutlu BİNARK*

Öz

Bu çalışmada annem Naile Binark'ın aile yadigârı Kore sandığının üç kuşağı kapsayan hikâyesini kültürel materyal olarak ele aldım. Annemin ailesinin Rusya'dan Kore'ye ve Türkiye'ye göç yolculuğunda, sandığın taşıdığı anlatısal mirasın izini tarih çalışmaları, fotoğraf albümündeki görseller, kişisel anlatılar izini sürdüm. Eşyaların yaşamımızda kullanım değeri ve işlevleri dışında anlatısal mirası oluşturduğunu Kore sandığının üç kuşağın yaşamındaki yerini anlatarak aktardım. Annemin Kore sandığı, annemin vefatı ile birlikte Kore Kültür Merkezi'ne bağışlanmış olup hikâyesini aktarmaya orada devam etmektedir.

Anahtar sözcükler: eşya, kültürel materyal, Kore sandığı, Kore, anlatısal miras, göç

---

*Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi/Hacettepe University Faculty of Communication.
binark@hacettepe.edu.tr. ORCID ID 0000-0002-7458-5203

Mum's Chest:

A Migration Story and Narrative Legacy from Seoul to Ankara

Abstract

In this study, I have examined the history of my mother Naile Binark's family heirloom Korean ornamental chest, which spans three generations, as a cultural material. I have traced the narrative heritage carried by the chest in the migratory journey of my mother's family from Russia to Korea and Turkey through historical studies, photo album images, and personal narratives. I conveyed the fact that objects create narrative heritage in our lives apart from their utility value and functions by telling the place of the Korean ornamental chest in the lives of three generations. My mother's Korean chest was donated to the Korean Cultural Center in Ankara after my mother passed away and continues to tell its story there.

Keywords: good, cultural material, Koren ornamental chest, Korea, narrative heritage, migration

Bu yazı, annem Naile Binark'ın 19 Ekim 2023 tarihinde vefatıyla başladı.³ Ebeveynimin evinde salonda baş köşe olmasa da görece iyi bir yerde duran, eve gelen misafirlere ön cephesi ve üstündeki takılığı sergilenen sandığın hikâyesini yazmak, annemin ve ailesinin göç ve göçmenlik deneyimini paylaşımına açarak çoğaltacağı için o tarihten beri bir vazife olarak beni beklemekteydi. Öyle ki bu yazı kaleme alınmazsa aile tarihinden ve yaşanmışlıklardan bir şey eksilecek, ta Seul'den Ankara'ya uzanan yolculuk zihinlerden silinip gidecekti. Bu yazı bir yandan da yas sürecinin bir parçası ve iyileşme hikâyesi. Sandığın annemin ailesinin göç hikayesine tanıklığı, benim de bu hikâyeyi paylaşarak görünür kılma arzuma vesile oluyor. Üstelik, kendi hikâyesini yazmayan annem sanki burada konuşacak gibi hissediyorum.

1. Görsel: Annem Naile Kamay Binark 7 Mayıs 2023⁴ (Ftg. M. Binark)

Nuri Bilgin, *Eşya ve İnsan* başlıklı eserinde insanın çoğu zaman eşyalara kafa yormadığını belirtir (1991, s.11). O na göre, eşya, "... dışımızda varolan, önümüze ve/veya karşımıza konmuş, yerleştirilmiş, göze görünen, duyuları etkileyen, algı alanımızı zorlayan, özneye karşı duran şey"dir (1991, s. 31). Eşyaların toplumsal yaşamda ve bireylerin kendi tarihlerinde konumları ve simgesel anlamları var.

Eşyalar, kişilerarası iletişimin aracı olmaktan, kültürel değerlerin ve yaşam tarzlarının taşıyıcısı, psikik ve fiziksel yatırımların nesnesi ile yaşam dekorunun ögesi, dış dünya ve doğa üzerinde egemenlik kurma aracı olmaktan sahibinin veya kullanıcısının kimliğinin göstergeleri olmaya değin birçok işleve sahiptir (1991, s.13). Bazı çilekeş, mistik ve minimalistlerin görüşleri hariç tutulursa insanlar gündelik ya-

şamlarında eşyalara değer veregelmiş, eşyaları iyi durumda ve işler tutmak için özel çaba göstermiş, özellikle seçerek kullandıklarına özel anlamlar yüklemiştir. *Homo faber* (yapan insan) tarafından ihtiyaçlarını gidermek için kullanılan veya sahiplenilen eşyalar dışında, daha simgesel anlamlara sahip eşyalar da mevcuttur. Bu eşyalar popüler beğenilerin bir parçası olabileceği gibi, sahibi veya kullanıcısının bireysel dünyasında iletişimsel bir role ve, ilişkilerin taşıyıcılığına da sahip olabilir. Annemin Kore sandığı da Kamay ailesinin Rusya'dan Kore'ye oradan da Türkiye'ye yolculuğunun anlatısal mirasının eşya olarak taşıyıcı, hatta bu yazıda anlatının kurucusu.

Bilgin, eşyaların iletişim alanı içindeki bir unsur olarak değerlendirilebileceğini belirtir. Ona göre, bu çerçevede eşya, sadece mesaj değildir, iletişimin fiziksel varlığıdır. Örneğin, hediye olarak verilen bir eşyanın kendisi mesaj olabileceği gibi, veren kişinin mesajının da taşıyıcısı olabilir (1991, s. 32). Bir eşya gündelik hayatta bir konuşmanın konusu da olabilir. Bilgin der ki: "Demek ki, iletişim eşyayla, eşyadan, eşya diliyle, eşyalar sayesinde ya da eşyalara rağmen gibi çeşitli biçimlerde gerçekleşebilmektedir" (1991, s.32).

Eşyaların bizatihi hikâyeleri vardır. Üretim sürecinden başlayarak kullanan/sahiplenen kişinin kullanımına varıncaya dek eşyaların hikâyeleri çoğalır ama bu hikâyeler çoğu kez dillenmeden sessiz kalır. Eşyaların modern toplumda kitlesel üretildiğini, zanaatkârların üretimi hariç biricikliğini yitirdiği günümüzde; biricik kişi ürünü eşyalar hangi hikâyeleri naklederler? Zanaatkârın ürettiği eşyanın ömrü bir insan ömrünü aşip aile içinde farklı kuşakların o eşyaya ilişkin bir hikâye sahiplenmesine yol açabilir. Eşyalar, üretildiği kültürün üzerine yansıdığı kültürel materyaller olarak kendilerini üreten ve kullanan insanların kültürel pratiklerini de taşırlar ve yeniden üretirler. Eşyaların da tüm organizmalar gibi ömrü olduğuna işaret eden Bilgin (1986, s. 83), eşyaları günlük, haftalık, kısa ömürlü, orta ömürlü, uzun ömürlü ve kuşakları aşan eşyalar olarak tasnif eder. Bu yazıda hikâyesini anlatacağım annemin ailesinin Kore'de edindiği sandık kuşakları bir yandan bağlayan bir yandan da aşan bir eşya özelliğindedir. Sandığın ailenin üç kuşağına yayılan bir hikâyesi var. Üstelik Kore kültüründen Tatar kültürüne, oradan Türk kültürüne doğru olan bir materyal tarihi söz konusu. Sandığın kendi sesi yok, dillenip yolculuklarına ses veremiyor. Ama Kore

sandığının ahşabına, deniz kabuğundan sedef kaplamalarına değenlerin, dokunanların ve kullananların aktardığı sessizliğin hikâyeleri var.

2. Görsel: Kore Sandığı Ebeveyn Evinde⁵ (Ftg: M. Binark)

Kültürel materyal olarak sandık üzerine anlatılara baktığımda, Süreyya Aytaş'ın 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan Türk-Yunan Müfus Mübadelesi kapsamında Yunanistan'ın Kastorya Bölgesi Jerveni köyünden, Nevşehir'de Rum Ortodoksların yaşadığı Mustafapaşa'ya (Sinassos) zorunlu göç edenlerin hikâyesini anlattığı *Mübadelenin Hüzünlü Mirası* (2018) başlıklı çalışmasında benzeri bir sandık anlatısı gördüm. Mübadil kuşakları ile yaptığı sözlü tarihte Aytaş, Jerveni köyünden Panama Kanalı inşaatında çalışmaya giden dedesinin orada bir sandık aldığını, sandığı Yunanistan'a oradan da Türkiye'de Mustafapaşa'ya getirdiğini (2018, s. 66) nakleder. Söz konusu sandık, Ürgüp'e bağlı Mustafapaşa⁶ köyünde Jerveni Otel'in Müzesinde sergilenmektedir. Süreyya Hanım'la da tanıştım. Bizzat sandığı bana gösterdi, hikâyesini anlattı. Süreyya Hanım'ın sandığı da annemin sandığı gibi dünyanın bir ucundan İç Anadolu'nun bir köyüne gelmiş. Bu sandık da ne yolculuklar gördü? Kimlerin anlatılarını barındırdı?

3. Görsel: Süreyya Aytaş ile birlikte Paraguay'dan Mustapaşa'ya gelen sandık arkamızda (Ftg: M.Yüksel)

Arkadaşım Güzin Yamaner ile annemin Kore sandığı üzerine yazdığım bu yazı üzerine sohbet ettiğimizde ise, Güzin *Anneanne: Sırlarını Eskitmiş Ayna* (2002) başlıklı Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalında hocalar ve yüksek lisans öğrencilerinin ortaklaşa yaptığı derlemelerinde, anneannesinin sandığının hikâyesini yazdığını söylemişti. Hemen kitabı kütüphaneden edindim. Güzin, Elazığ Kesrik'te annesinin doğduğu konağın bahçesindeki ceviz ağacından yapılmış sandığın çocukluğundaki yerini ve anneannesinden dayısına sandığın el değiştirmişini ve sonunda eskicide sonlanan hikâyesini anlatır: “Anneannem evi terk etmek zorunda kaldığı zaman, taşınmazlarını götürmemiş. Sandığı kalmış geriye ondan. O sandığın evimde olmasını çok diledim. Çünkü ben evlenirken, annem kendi ceviz sandığını bana armağan etmişti. Hem anamın hem de onun anasının sandıklarına sahip çıkmak, üç kuşaktır ailemin kadınlarının yaşadığı acılara sanki merhem olacaktı” (2002, s. 37). Anneannenin ceviz sandığının anlatısal mirası yaralara merhem olması. Bu paylaşım beni derinden etkiledi. Tonguç Akiş'in (2022) çalışması da Ankara'da Uzak Doğu'dan göç eden Tatarlar ile yapılmış görüşmeler aracılığı ile başta sandık olmak üzere getirdikleri eşyaların gündelik yaşamlarındaki yerini ele alıyor. Her ailenin yaşamında bir sandık ve onun yüklediği anlamlar var. Benim içinse, Kore sandığının hikâyesinin dillendirilmesi anlatılmamış bir göç hikâyesine merhem olacak. Annem hayattayken, sandığın ve parçalarının hikâyesini kısmen paylaşmıştı. Türkiye'ye 1948'de yerleşince Kamay soyadını alan büyükbabam Hacı Ahmet oğlu Fazlı ve büyükannem Halime Batırşah'ın, teyzem Emine Murat'la eşi İnyetullah

Murat'ın ailesinin göç hikâyesinin somutlaştığı bir nesne Kore sandığı. Bu satırların okurlarının aklına haklı olarak Kore ve Seul'ün tüm bu hikâyedeki yeri ve anlamına dair bir soru gelebilir. Onun için ilk olarak Kazan Tatarı kökenli bu ailelerin 1900'lerin başında Rusya'dan Kore Yarımadası'na uzanan öykülerini anlatmak sandığın sessiz bir şekilde taşıdığı hikâyeleri somutlaştırmak için gerekli. Üstelik Kore'deki Tatar diasporası hakkında kaleme alınmış akademik bir çalışma bulunmaması da bu göç hikâyesinin anlatılmasını zorunlu kılıyor.

Rusya'dan Uzak Doğu Asya Coğrafyasına Göç

Kazan Tatarlarının Uzak Doğu Asya ve Japonya'ya göçleri ve yaşadıkları bu yeni coğrafyadaki faaliyetleri hakkında kapsamlı çalışmalar başta Mahmut Tahir, A. Merthan Dünder, Hee-Soo Lee ve Nadir Devlet tarafından gerçekleştirilmiştir. Ben de annemin ve anneannem Halime Kamay'ın kardeşi Emine Teyzemin aktardıklarından anımsadıklarına göre, Arapşah, Batırşah ve Murat ailelerinin Kore'deki hikâyelerini anlatmaya çalışacağım. Bu aktarımda anneannemden ve annemden yadigâr kalan Kamay Ailesi'nin fotoğraf albümüne dayanacağım.

Burada ilk olarak Mahmut Tahir'in *Kazan* dergisinin birinci sayısından son sayısı olan 23. sayıya dek, (1970-1980) Uzak Doğu diasporasındaki Tatarlar hakkında yazdıkları ve paylaştığı belgelerin, bu göç hikâyesinin bugün Türk, Koreli ve Japon tarihçiler tarafından aktarılmasına zemin oluşturduğunu belirtmeliyim. Bu nedenle Tahir'in Uzak Doğu diasporasındaki Tatar kolonileri hakkında yazdığı yazılardan faydalandım.

Bu çalışmada Mahmut Tahir'in yukarıda önemini açıkladığım yazılarını, Merthan Dünder'in 1940-1945 yılları arasında Japon işgali altında bulunan Kore'deki Tatarlar üzerine Japon devlet arşivleri ve 1970'li yılların başında Ankara'da yayınlanan *Kazan* dergisi üzerinden yaptığı çalışmalar ile Hee-Soo Lee'nin *İslam ve Türk Kültürü'nün Uzak Doğu'ya Yayılması* (1991) başlıklı kitabıyla, "Erken 20. Yüzyılda İslamın Doğu Asya'da Yayılmasında Kazan Aydınlarının Oynadığı Rol" (2014, s. 288-306) adlı makalesini temel alarak Kore'deki Tatar kolonisi/topluluğunun varlığını açıklayacağım. O zamanki adıyla Keijo ⁷ olan Seul kentinde, Tatarlar esnaflık yaparak

geçinmekteydiler. Lee'ye göre, Kazan Tatarlarının Doğu Asya'ya göçü ilk defa 19. yüzyılın sonunda, Rusya'nın Mançurya'yı Sibiryaya ile birleştiren Doğu Çi demiryolu projesi sırasında gerçekleşmiştir. Bu süreçte Kazan Tatarları Rus yöneticilerle birlikte Mançurya'nın merkezi Harbin başta olmak üzere Haylar kenti ile diğer küçük kentlere gelmiştir. Penza ve Tombof(v)⁸ kentlerinden çiftçiler, işçiler ve küçük işletmeciler bu kentlere göç etmiştir. Demiryolu hattı boyunca Tatar esnafların küçük işletmeler açtıkları söylenmektedir. Mahmut Tahir, Harbin kentindeki Tatar kolonisine ilişkin durumu Şahir Muhammed(of)'tan aktarır: "Rus, Tatar, Çinli, Gürcü, Musevi tüccarlar ve büyük mağazaların çoğu Pristan'daydı.⁹ Penza vilayeti Mişerlerinden Virgaz(of), Agiş(of), Agi(of) ve gayrileri gibi büyük mağaza sahipleri vardı" (1970, s. 37-38).

4. Görsel: Samaru adlı Hacı Ahmet oğlu Fazlı'nın ve ailesinin işlettiği kumaş ve giysi dükkanı hatırası¹⁰ (Ftg: M. Binark)

Lee, Penza ve Tombof(v) kentlerinden göç edenlerin yeni iş ve daha iyi yaşam umuduyla Uzak Doğu'ya göç ettiğini belirtir (1989, s. 103). Zamanla göç ettikleri yerlere ailelerini de getirerek, Mançurya başta olmak üzere küçük Tatar kolonileri ortaya çıkmıştır (Lee, 2014, s. 291-292). Nadir Devlet de Mançurya'nın kuzeyden güneye doğru uzanan Mançurya istasyonu, Haylar, Tsitsihar, Harbin, Çençin (Çangçun-Sinzin), Girin (Kirin), Mukden (Şenyang), Anşan, Dairen (Dalni/Dalian), Çintinfu ve Pagraniçnaya¹¹ istasyonunda Tatarların olduğunu belirtir (2017,s. 23). Dündar,

Mançurya'ya yerleşen Tatarların kendi adlarına mal alıp satmalarının yanı sıra, Avrupa şirketleri adına da kürk ve deri topladıklarını belirtir (2008, s. 14). Bu kolonilerde dini ve kültürel gereksinimlerin karşılanması için mescid ve okul gibi kurumların, mezarlıkların inşasına gidilmiştir. Kurdukları bu kolonilere “Mahalle-i İslamiye” adı verilirken yerel makamlar nezdinde kendilerini temsil etmesi için de lider seçme yoluna gitmişlerdir (Dündar, 2008, s. 14).

Lee'yi izleyerek, ikinci göç sürecinin 1917'deki Bolşevik Devrimi'nden sonra gerçekleştiği söylenebilir (2014, s. 292). Dündar, 1904 yılından itibaren Harbin'de Tatar nüfusun arttığını, İbrahim Baday'ın *Harbin Anıları*'na referans vererek, Tatar göçmenlerin dini ihtiyaçlarını karşılamak için 1906 yılında Harbin'de mescid açıldığını ve buranın okul olarak ta kullanıldığını belirtir (Baday, 1976, s.44'den aktaran Dündar, 2004, s. 77). Dündar 1930'da Tatarların sosyal ve kültürel merkezi Japonya'ya kayana dek, Mançurya'nın Harbin kentinin Tatar diasporası için önemli bir kültürel merkez olduğunun altını çizer. Keza kentte *Yırak Şark*, *Min (Bin) Yıl Mescidi*, *Beyrem Nuri*, *Çatki* gibi gazeteler ve kitaplar burada basılmıştır (Dündar, 2007, s. 77).

Tatarların Kore Yarımadası'na inmesi ise 1898 Doğu Çin demiryolu projesiyle başlamıştır (Lee, 2014, s.293). Lee'ye göre, “Seyyar satıcı olarak bal, sabun, kurumuş balık, elbise gibi maddeleri Çin sınırına yakın Kore mahallerinde satmaya çalışıyorlardı.” (2014, s. 293). Tahir de Mançurya'daki Tatarların seyyar satıcılıkla Kore'ye ve Japonya'ya gittiğini belirtir (1971, s. 8). Tatarların Kore Yarımadası'na asıl yerleşmesi 1920'lerde gerçekleşmiştir. Japon hükümetinin desteği ve izniyle Muhammed Abdülhay Kurbanali 600 kişilik bir grupla 1920 yılında Kore'ye mülteci olarak gelmiştir. 1923 yılında Tokyo'da gerçekleşen büyük deprem, ¹² Japonya'da yaşayan Tatarların işlerini de olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle, yine hemşerilik dayanışmasıyla (vize için gerekli teminat veya garanti parası vb.) bazı aileler Japonya'dan Kore'ye göç etmişlerdir. Kore'ye yerleşen Tatarlar, Seul başta olmak üzere Kore'nin diğer kentlerinde de ticaret işine girmişler, hazır elbise (“Youfuku”) (Batı

tarzı elbise) ve battaniye ticareti yapmışlardır (Lee, 2014, s. 295). Kısa sürede Seul, Busan, Daegu, İncheon, Mokpyo ve Pyonyang gibi kentlerde kendi dükkan ve işyerlerine sahip olmuşlardır. Tatarlar, esnaflık dışında terzilik ve dokumacılık gibi işler de yapmıştır. Tatar aileleri sahip oldukları iş yerlerinde aile üyelerini ya da diğer Tatar işçileri, 5 veya 6 Koreli'yi çalıştırmaktaydı (Lee, 2014, s. 295). Lee, Tatarların sabah 6'dan gece 23'e dek çalıştığını, iş disiplinine sahip olup mallarını rakiplerine göre daha ucuz satarak sürümden kazandığını belirtmektedir (2014, s. 296).

5. Görsel: Büyük Kanto depremi anısına basılan kart postal-Tokyo Nihonbashi yolundaki yıkım (Anneannemin albümünden alınmıştır)

Lee, Tatarların, mallarını Japonya'dan Busan'a gemiyle, oradan da Seul'e trenle getirdiklerini belirtir (Lee, 1989, s. 108). Mal sahipleri mallarını seyyar satıcılar aracılığıyla Kore içinde dağıtırken, trenle Mançurya'ya yollamaktaydı. Tatar esnaf kredili alışveriş yapıp malları alıp sattıktan sonra bedelini ödemekteydi. Bu şekilde ticaret hiç kuşkusuz esnaf için kolaylık oluşturmaktaydı.

Lee, Seul'de 35-40 hane, Busan'da 12 hane, Deagu'da 6 haneden oluşan Tatar kolonisinin olduğunu belirtir. Bu işyerlerinin adları Altay, Nur, Kazan, Baykal ve Kama gibi Tatarca sözcük veya yer adlarına sahiptir (Lee, 2014, s. 297). Japon istatistiklerine göre, Kore'deki Tatar sayısı 1936 yılı için 70 kişiden ibaret olsa da gerçek sayınının 200

ilâ 250 olduğu düşünölmektedir (2014, s. 297). Lee, Kore'de Tatarlara ait 69 dükkanın olduğunu kaydeder (2014, s. 273).

Kore'deki Tatar kolonisinin kurumsallaşmasını 1926 yılında Seul'de (Keijo) dini faaliyetleri yerine getirmek için İslam Cemiyeti'nin açılmasıyla başlatmak mümkündür. 1934-1935 yılları arasında topluluğun başına Kerim Süleyman geçti. 1936-1937 yıllarında Abdullah Nur Muhammed, daha sonra ise sırasıyla Muhammed Zarif Yanguraz, Alin Selahaddin, İshak Bağdaş, ve 1947-1948 yılları arasındaysa büyük teyzem Emine Murat'ın eşi İna yetullah Murat topluluğun başkanlığını yürüttü. Seul, Busan ve Deagu'da Tatar kolonisinin yaşadığı mahallere Mahall-i İslamiye adı verilmişti (Lee, 2014,s. 299). Koloninin büyümesi üzerine Seul'de Abdülhak Numan'ın katkısı ile iki katlı bir bina satın alınmıştır. Bu bina hem mescid hem de kültürel faaliyetler için kullanılmaktaydı. Eğitim faaliyetleri 1928 yılında açılan Mekteb-i İslamiye ile başlamıştır. Okulda hem dini hem de pozitif bilimler ile sosyal bilimler eğitimi verilmekteydi. Eğitim için gerekli dini kitaplar Japonya'dan, temel bilim kitaplarıysa Harbin'den temin edilmekteydi (Lee, 2014, s. 300). Bu tarihlerde Japon yetkililerinden izin alınarak Seul'de Müslümanlara mezarlık da tahsis edildi. Arapşah ve Batırşah ailesinden Mübarekşah Batırşah ve Lokman Arapşah'ın cenazeleri Seul'deki bu Müslüman mezarlığına defnedilmiştir.

6. Görşel: Seul'deki Tatar Kabristanının'da Emine ve İna yettullah Murat'lar Kabir Ziyaretinde (Anneannemin albümünden alınmıştır)

7. Görsel: Mübarekşah Batırşah Hacı Oğlu'nun Seul'deki Kabri ¹³ (Anneannemin albümünden alınmıştır)

8. Görsel: Lokman Arapşah Oğlu'nun Seul'deki Tatar Mezarlığındaki Kabri ¹⁴
(Anneannemin albümünden alınmıştır)

9. Görsel: Lokman Arapşah Oğlu'nun Seul'de hatıra fotoğrafı (Anneannemin albümünden alınmıştır)

10. Görsel: 1930'larda Kore'de aile fertleri yüzme ve piknik etkinliğinde (Anneannemin albümünden alınmıştır)

1943 yılında Seul'de basılan 20 sayfalık “Keijo İdil-Ural Türk-Tatar Müslümanlarının Medeniyet Cemiyeti İdaresi Karmağındaki Mescid ve Mekteb-i Numani'nin Nizamnamesi 1943” başlıklı risale Arap harfli Tatarca ve Japonca'dan oluşmaktadır. Bu belgede, 5 Ekim 1943 tarihinde Seul kentinde Abdülhak Molla Cemaleddin Numani'nin vasiyetinde hibe ettiği para ile satın alınan binanın tamir ettirilerek mescid ve Tatar okulu olarak hizmete açılışı ve işleyişi düzenlenir (Dündar, 2016, s. 5). Belgeden, binanın ve arsanın satılmayacağı, mescid ile okulun masraflarının üyelik aidatı, bağış ve hayır faaliyetlerinden karşılanacağı belirtilmektedir. Okulun Türk-Tatar ilkokulu olduğu, Japonca'nın da zorunlu ders olduğu vurgusunun yer aldığı belgeye göre, okulda Tatarca, Rusça ve İngilizce de öğretilmekteydi (Dündar, 2016, s. 7, 9).

Lee, Kore'de yaşayan Tatar kolonisinin Japon sömürge yönetimi ile iyi geçindiğini, böylece can ve mal güvenliklerinin temin edildiğini kaydetmektedir (2014, s. 302). Üstelik, Korelilerin Japon yönetiminde her türlü baskıya ve şiddete uğradığı bir dönemde Tatar kolonisi kendi kimlik ve varlıklarını görece koruyabildi. Kore'de yaşayan Tatar kolonisi, II. Dünya Savaşı'nın bitişini müteakiben yeni politik değişiklikler nedeniyle ve Kore İç Savaşı sırasında Türk vatandaşlığına veya Amerikan vatandaşlığına geçerek ülkeyi terk etti. Mescid ve mektep Kore Savaşı sırasında yıkılmış olmalıdır (Dündar, 2016, s. 9). Kore'deki Tatar kolonisinin farklı ülkelere göç etme nedenine Nadir Devlet şu şekilde yer vermektedir:

“Tatarlar 2. Dünya Savaşında Japonların mağlup olması, Mançurya'nın Kızıl Ordu işgali, Japonya'nın ABD işgali, Çin'de ise Komünist ve Milliyetçi Çinliler arasındaki çatışma ortamında kalmışlardı. Bu belirsizlik, sefalet ve geleceğe güvensizlik onları korku içinde bırakmıştı... 1949 yılında ise Mao'nun Tayvan, Hong Kong ve Macau hariç bütün kıta Çin'i ele geçirmesi endişeyi son haddine ulaştırmıştı. Mao yabancılara ya Çin vatandaşlığını kabul edin veya ülkeden gidin ultimatomen vermişti. Tatarlar yerel halklar gibi 1938'den beri olağanüstü işgal ve savaş şartlarında yaşıyorlardı. Gün geçtikçe savaş dolayısıyla pahalılık artıyor, iş bulmak zorlaşıyor, bir sürü gıda maddesi bulunamaz hale geliyordu. Üstelik Japon askerlerinin işgal ettikleri Mançurya, Kore ve Çin'in kuzey bölgelerindeki mezalimlere bizzat şahit oluyorlardı. Bu konuda büyüklerimizin anlattığı korkunç olaylar vardı... Tatarlar Uzak Doğu'da yaşadıkları hiçbir ülkenin gerçek vatandaşı olamamışlar, ancak rejimlerin tahammül edilen unsurları şeklinde yaşamışlardı.” (2017, s. 103)

Devlet'in aktardıklarına göre, Japonya'nın işgalindeki Kore Tatar ailelerinin çok tercih ettiği bir coğrafya olmamakla birlikte II. Dünya Savaşı sırasında Seul'de tahminen 15 aile mevcuttu (2017, s. 201).

Annemin ailesi Rusya'nın Penza kentinden ve Bögölme köyünden göç ederek Kore'ye 1900'li yılların başında gelmiştir. Arapşah ve Batırşah ailelerinin nasıl kaynaştığını ve Hacı Ahmet oğlu Fazlı ile Halime Batırşah'ın evlenmesi hikâyesini maalesef bilmiyorum. Anneannem Halime Kamay'ın albümde Hacı Ahmet oğlu Fazlı ile Pogranıçya demiryolu kentinde evlendiklerini gösteren bir fotoğraf var sadece. Dayım, teyzem ve annemle ev yaşantılarını gösteren, annemin doğumunu ve 2 yaşındaki doğum günü hatırasını gösteren fotoğraflar var albümde. Genç karı koca Seul'e yerleşmiştir ve çocukları bu kentte dünyaya gelir. Japonca söylenişi ve yazılışı ile "Samuru" adlı giysi dükkanını işletiyorlar. Bu dükkanın adının işli olduğu ipek bir kumaşı anı olarak Türkiye'ye getirmişler. Ben de annemden devraldım.

11. Görsel: Arapşah Ailesi
Bögülme Köyü-Tataristan Rusya
(Anneannemin albümünden
alınmıştır)

12. Görsel: Fazlı ve Halime Kamay'ın düğün fotoğraflarından 14.08.1928¹
Pograniçnyy (Anneannemin albümünden alınmıştır)

13. Görsel: Annem Naile'nin doğumu ve Halime-Fazlı Kamay ve Kuddüs ve Halide Kamay ile hatırası 1940 Seul (Annemin albümünden alınmıştır)

14. Görsel: Annem 2 yaşında Seul-1942¹⁵ (Annemin albümünden alınmıştır)

Anneannem Tatar halk masallarını Şüleli'yi ve Su Anası'nı Kril alfabesi ile yazılmış Tatarca resimli çocuk kitaplarından ben çocukken benim için okurdu. Arap alfabesi ile yazılmış Kur'an-ı Kerim dahil, Kur'an tesfirlerini de okuduğunu anımsıyorum. Ancak Kore'deki yaşamına dair sorular sormak çocuk merakımın ötesindeydi. O da kendisine sorulmadan anlatan bir tarza sahip değildi. Ama Emine Teyze'den Kore'deki yaşantıları üzerine sohbetlerimden anımsadıklarım var. Emine Teyzemler yanılmıyorsam 1980'lerin ortasında dördüncü ülkelere göç etmişlerdi. Rusya'dan Kore'ye ve Türkiye'ye uzanan yerleşik hayatlarına çocuklarının yerleştiği, torunlarının büyüdüğü Amerika Birleşik Devletleri de eklenmişti. Emine Teyzem ve ailesi Ankara'dan New York'a göç ettikten sonra onları 1992 güzünde ziyaret ettim. O ziyaretimde neden Japonca bildiklerini, mutfak kültürüne Japon ve Kore yemeklerinin nasıl dahil olduğunu ve Kore'de neler yaptıklarını sormuştum. Amerika'da üniversitede dil eğitiminde tanıştığım, dostlukları bugün dahi devam eden Japon ve Koreli arkadaşlarım olmuştu.

Onları ve aralarında tarihsel miras nedeniyle zaman zaman ortaya çıkan sus anlarını daha iyi anlayabilmek ve bizim ailenin Uzak Doğu bağıını çözebilmek için olsa gerek bu soruları sormuştum. Teyzem, önce bembeyaz kaşlarını gösterip, kaşlarının bir gecede beyazladığını söylemişti. Bunun nedeni de işgal altındaki Kore'de Japonlar tarafından Tatar kolonisinden bazı kişilerin hapisaneye atılmasıydı. Buna kendisi de dahildi. Yanılmıyorsam Koreli bir gardiyandan veya bekçiden yardım gördüğünü anlatırdı. Teyzemin eşi İnyetullah Murat ile sohbetlerim sırasında da Tokyo'daki neşriyat hakkında kısmi bilgiler edinmiştim. Bu neşriyatı ancak Japon hükümetinin bursu ile Tokyo Üniversitesi'nde doktora araştırmacısı olarak bulunduğum 1995-1997 yılları arasında, bir arkadaşım ile birlikte Japonya'daki Tatar kolonisine ait olup eski ahşap bina olarak formunu hala koruyan okul binasına T. C. Tokyo Büyükelçiliği Kültür Ataşesi'nin izni ve bilgisi dahilinde girdiğimizde görecektim. O zaman bu neşriyatın, matbaadan arta kalan parçalarını görmüş ve oldukça kıymetli olduğunu Türkiye Büyükelçiliği'ne iletmiştik. Ancak Türkiye'de siyasi gündem 28 Şubat olaylarına odaklanmış, Tokyo'daki Tatar kolonisinin neşriyat faaliyetleri, okul binasının dolap ve çekmecelerinde bulunan yüzlerce fotoğrafın değerlendirilmesi Merthan Dünder'in çalışmalarıyla ilk defa günyüzüne çıkana değin, sessizliğe mahkûm olacaktı.

Annem Kore'deki çocukluğu hakkında konuşmazdı. Zaten genel olarak duygularını paylaşan biri değildi. Çocukken evde kedimiz olsun istediğimde, Kore'de geçirdiği çocukluğunda köpeğinin başına gelenler nedeniyle yaşadığı üzüntü kaynaklı bana da izin vermediğini hatırlıyorum. Kedileri ve köpekleri severdi, ama dışarıda. Oysa dayımın köpeği, teyzemin de evde kedileri vardı. Annemin çocukluğuna ilişkin sessizliğini bozan kendisinin albümündeki tek tük fotoğraflar. Kore'de sokaktaki fotoğrafında sokakan geçen Korelileri, bisiklet olarak eşyaları görmek mümkün. Küçük Naile'de objektife biraz istemeyerek bakıyor, epeyce kalın giydirilmiş.

15. Görsel: Annem Seul'de sokakta oynarken (Annemin albümünden alınmıştır)

16. Görsel: Annem ablası ve oyuncaklar ile 3.9.1942 Seul (Annemin albümünden alınmıştır)

Yukarıdaki fotoğrafta annemin mavi gözleri çok belirgin. Teyzemin ve annemin taş bebekleri var demek. Annemin saçı düz ve kısa kesilmiş. Annem kısa saçı hep severdi, demek ki çocukluğundan alışık imiş.

17. *Görsel: Kamay ailesi Seul'deki evlerinde Koreli yardımcıları ile¹⁶ (Anneannemin albümünden alınmıştır)*

Çocukluk anılarım arasında Kore'deki yaşantısını anlatmamış olmakla beraber anneannemin anlatıp söylediği Tatar halk masalları ve ninnileri yer alıyor. Aile albümümüzde Mançurya, Kore, Japonya ve Vladivostok'ta yaşayan Tatarların birbirlerine gönderdiği düğün, piknik veya dini bayram kutlamaları, Tatar halk piyesleri başta olmak üzere tiyatro eserleri sahnelemeleri, mektep ve mescid açılışlarından fotoğraflar ile Tokyo'daki matbaada basılan kartpostallar yer almaktaydı. Albümdeki aile fotoğrafları arasında evde çekilenlerden birinde, anneannemin Japon sandıklarından birini görmüştüm. Muhtemelen yüklük gibi kullanılıyordu. Bu sandıklar ailenin Hong Kong'a, oradan Kalküta'ya yolculuklarında ve İstanbul'a olan Türkiye'ye serbest göçmen olarak yerleşmelerinde eşyalarını taşımalarına yardımcı olacaktı (Akiş,

2022). Annemin Kore sandığı ise fotoğraflarda görünmüyor. Zaten nazik bir yapısı olan bu sandığın daha çok kadınlara ait özel alanda bir süs nesnesi işlevi taşımış olmalı.

Bizzat kaleme aldığı özgeçmişinde, annem Kore'den göç edişlerine şu şekilde yer veriyor:

“Arapşah-Alime Batırşah kızları Halime ve Ahmet Bedigül Cemal”ın oğulları Fazlı Kamay¹⁷1928’de evlendiler. Bu evliliklerinden 1929’da oğulları Kuddüs,¹⁸ 1933’te kızları Halide¹⁹, 1940’ta da kızları Naile dünyaya geldi. Bütün çocukları Kore’nin Seul şehrinde doğdu. Babam Seul’de ticaret işi ile meşguldü. Ben de Tatarların kurduğu Tatar Halk Mektebine başladım. Ancak Kore’de iç savaşın çıkması sebebiyle okula devam etmek imkânı kalmamıştı. Hemşehrilerimiz (ildeşlerimiz) Kore’den ayrılma yolları aramaya başladılar. Bir kısmı Japonya’ya, bir kısmı Amerika’ya, bir kısmı da Türkiye’ye gitmek için harekete geçtiler. Ailem de Türkiye’ye gitme kararı aldı. O tarihte Türkiye’ye gitmek, ancak Türkiye’de yaşayan bir yakının daveti ile mümkün idi.²⁰ 1948 yılının Aralık ayının soğuk bir kış gününde serbest göçmen olarak vapurla Hongkong’a doğru yola çıktık. Zor ve meşakatli yolculuk başlamıştı. Hongkong’ta birkaç gün uçak bekledikten sonra Hindistan’ın Kalküta şehrine vardık. Burada da birkaç gün uçak bekledikten sonra İstanbul’a soğuk karlı birgün ulaştık.”

İşte bu uzun süren zahmetli yolculukta, Kore sandığı da onlarla birlikte Türkiye’ye geldi. Sandığın yolculuğuna ilişkin bir fotoğraf yok. Ancak annemin genç kızlık albümünde çocukluğuna ilişkin tek tük fotoğraflar arasında kendi el yazısı ile “1948 Türkiye yolunda” başlığını attığı Hong Kong’da binilen vapur küpeştesinden bir fotoğrafı var. Annem 8 yaşında bu yolculuk sırasında. Fotoğraftan hisleri okunuyor: yeni ülkesine yönelik heyecan ve merak...

18. Görsel: Annem Türkiye yolunda Hong Kong'da bindikleri vapurda (Annemin albümünden alınmıştır)

Sandık nasıl bir sandık? Korelilerin “chege” dedikleri bu sandıklar, gül ağacından elde edilen bir mobilyaya sahip. Ahşabın kırmızı, kahverengi veya siyaha boyanmasının yanı sıra, deniz kabuklarından elde edilen sedef ile süslemesi yapılmaktadır. Geleneksel Kore desenleri olduğu kadar, Kore’de gündelik yaşamı, dağları, bambuları, ormanları ve güneşi, ayı da tasvir eden sahneler de bu sandıklara işlenmektedir. Sandığın Seul’deki evde nasıl bir konuma sahip olduğunu bilmiyorum. Ama yine o dönemden bir diğer aile yadigârı aynalı küçük makyaj veya süslenme dolabı ile birlikte özel alanı işaret eden yatak odasında durduğunu düşünüyorum.

19. Görsel: Kamay ailesinin evinde Japon sandıkları 1930'lar Seul (Anneannemin albümünden alınmıştır)

Kamay ailesinin aile albümüne bakıldığında Seul'deki yaşantıya ilişkin bazı ipuçları görülebilir. Kamuya açık alanı simgeleyen salon veya girişte, daha önce de belirttiğim görece daha sağlam ve süssüz Japon sandıklarını görmek mümkün. Japon sandıkları anneannemin albümündeki bir aile fotoğrafında solda üstünde örtü serili üstüste konmuş duruyor. Belli ki burası salon. Özel alana ait fotoğraf neredeyse aile albümünde hiç yok. Salon, evin önü, dükkanın önü, piknik yeri, okulda bir kutlama veya camide bir ibadet anından fotoğraf albümde yer alırken, yatak odaları, mutfaklar hiç fotoğraf karesine dahil edilmemiş. Kore sandığı belli ki süslenme ile ilgili pratiğin parçası olarak kalmış.

20. Görsel: Kore Sandığın parçalarından detay (Ftg. E.Adıgüzel)

Türkiye'ye Göç ve Sandığın Yeni Yeri: Kore Kültür Merkezi

Eşyalara ilişkin tutum ve değerler zaman içinde değişebilmektedir. Toplumun popüler beğenilerinin değişmesi o eşyaya verilen değeri azaltabilir. Bireysel zamanı oluşturan psikolojik zaman da o eşyaya ilişkin tutum ve değeri etkileyebilir. Psikolojik zaman, “belleğin yüzeyine çıkan anılara, düşünce, eylem veya söz olarak ifade edilmiş beklentilere bağlı nitel bir zamandır” (Bilgin, 1991, s. 69). Bilgin psikolojik zamanın geçmişte, şimdide ve gelecekte eşit olmayan, heterojen aralıklara bölündüğünü belirtir. Bu zaman algısı duygu durumsaldır. Bundan ötürü de değişkendir. Psikolojik zaman algımızda küçükken önem verdiğimiz bir eşya, yetişkinliğimizde değerini yitirebilir ve yahut bir yakınımızın kaybı ile ona ait anıyı taşıyan eşya daha değerli hale gelebilir. Annemin sandığı, ona annesinden kalan bir aile yadigârıdır. Benim için de üç kuşağı birleştiren, köprü kurucu bir nesne. Bunun ötesinde annemin göç ve göçmenlik hikâyesinin bir taşıyıcısıdır. Bu nedenle de bu hikâyenin paylaşımı ve yeniden

anlatılabilmesi için kanımca sandığın ait olduğu kültürel evrene dönmesi, hikâyenin döngüsel bir şekilde devam etmesi gerekmektedir. Annemin vefatı ile Kore sandığı ve beraberindeki parçaları annemin tek varisleri olan bana ve kardeşime miras kaldı. Eşyalar satın alınarak, hediyeyle, kişinin kendisinin üretmesiyle, bulma ile, emanet veya ödünç ile veya miras ile edinilebilir. Kardeşim Kutlu Binark'ın da onayı ile, bize miras kalan Kore sandığı ve süs parçalarını 6 Aralık 2023 tarihinde Kore Kültür Merkezi'ne bağışladık.

21. örsel: Kore Kültür Merkezi-Ankara (Ftg. E.Adıgüzel)

22. Görsel: Sandığın Kore Kültür Merkezi'ne Bağış Yazısı (Ftg.E. Adıgüzel)

23. Görsel: Seçil Büker Aybüke Doğan ile birlikte Kore Sandığını ziyaret ettiğimizde
28.3.2024 (Ftg. E. Adıgüzel)

Anne mirasının bağışlanması bizim için simgesel bir anlama sahip. Bağış edimi, kültürel bir materyalin ait olduğu kültürel zemine dönmesine vesile olurken de, hikâyenin düz çizgisel bir şekilde ilerlemesine ve sandığın sahibinin vefatı ile sonlanmasının ötesine geçmesini sağlıyor. Kültürel materyalin döngüsel zaman kavrayışı içinde hikâyelendirilmesine olanak tanıyor.

Eşyalar işlevlerini yerine getiremediğinde doğal ömürlerini tamamlar, oysa tüketim toplumunda değerleri popüler beğeniye bağlı olarak gözden düşer ve yiter. Sandıklar da evlerde giysi başta olmak üzere, diğer eşyaları saklamak üzere kullanılan eşyalardır. Kore sandığı ince ahşap işçiliğinden ve takı dolabı, sigaralık, pudralık ve aynalık ve yahut fotoğraf takma parçasından anlaşıldığı üzere hafif kumaşların veya takıların saklandığı bir eşyaydı. Daha sağlam ahşaptan yapılan sandıklar yüklük gibi işlev görmüş olabilir. Yine aile yadigârı Japon sandıkları ise bir kentten başka kente kişinin eşyalarını nakletme amacıyla kullanılmıştır. 2021'den bu yana ben de duran bu tür iki

Japon sandığı, kalın metal malzeme ile yapılmış olup deriden kenarlara sahiptir. İçinde kumaş kaplı ahşap giysi separatörü de olan biri anahtarın üzerindeki isim ve soyadının baş harflerinden anlaşılacağı üzere, dayım Kuddüs Kamay'ın ergenlik yıllarında eğitim için kullandığı sandıktır. Bu iki sandığın uzun süre ebeveynim tarafından evde kullanılmayan kumaş, battaniye, yorgan ve masa örtüsü gibi eşyaları saklamak için kullanıldığını anımsıyorum. Bilgin, “yaşam dekorasyonu ile bütünleşen eşyanın bakımına daha çok önem verilmektedir,” demektedir (1991, s. 149). Kore sandığı salonda varlığını sürdürürken üzerine su dökülmesin diye cam bir yüzeyin altında korunurken, gün aşırı tozu alınırken, Japon sandıkları süslemeleri olmadığı için, gündelik yaşam dekorunun dışında tutulmuşlardır.

Aile yadigârı Kore aslanından oluşan ve Budist tapınaklarda bir tür kötülüklerden korunmayı simgeleyen heykel “Haetae” da bildim bileli salonda görünür ve dikkat çekici bir yerde bulunmaktaydı. Albüm sayfalarına baktığımda heykelin 1968 Ekim’inde benim doğumumu takibeden Kamay, Murat ve Binark ailesinin ve aile dostlarının bir araya geldiği etkinliklere ilişkin hatıra fotoğraflarında yer aldığını görüyorum. Heykeli 1974’te kardeşimin doğduğu ve ilkokul yıllarımın geçtiği Ayrancı Mahallesi, Hoşdere Caddesi’ndeki evimizde salonda bulunan kaloriferin üstünde mermer bir yüzeyin üzerinde durduğunu hatırlıyorum. Hatta aile albüme baktığımda benim doğum tarihte çekilen fotoğraflarda aslanlı heykeli gayet net görebiliyorum. Kamay ve Binark ailelerinin fertleri ve aile dostları kameranın objektifine gülümserken, salonun arkasında sol köşedeki kaloriferin üzerine Kore aslan heykeli sessiz bir kükreme içinde. Yavru aslanın kuyruğunun nasıl kırıldığını anımsamasam bile son 20 yılını salonda üstü açık bir vitrinin üstünde geçirdi. Haetae belki de bu şekilde evimizi nazardan ve kem gözlerden korudu. Heykel muhtemelen anneannemden kızına -anneme- evlilik armağanıydı.

24. Görsel: Haetae Heykeli Ekim 1968-Ankara²¹ (Kişisel Albümünden)

25. Görsel: Haetae Heykeli Ebeveyn Evinde 1 Aralık 2023-Ankara (Ftg. T. Ercan)

Ebeveynlerin yaşamında Kore sandığı üzerine konan eşyalar TV kanalları çizelgesi, gözlük bezi gibi hafif, sandığa zarar vermeyecek eşyalar olmuştur. Oysa Japon sandıkları kimi zaman üst üste konmuş, kimi zaman da üzerlerine kutular konduğu olmuştur. Ev ortamında eşyalar ve insanlar ortak bir varoluş içinde olduğu için eşyaların yeri yeniden organize edilebilmektedir. Kore sandığı ebeveynimin yaşamlarının son yirmi yılını geçirdiği evde bildim bileli aynı yerdeydi. Muhtemelen salonda dikkat çekici bir konumda olmadığından daha önceki evlerimizde nerede olduğunu şahsen anımsamıyorum. Ancak kardeşime sorduğumda, o Kore sandığı ile anımsadıklarını paylaştı: “Reşat Nuri sokaktaki evde salonda televizyonun karşısında yer minderi vardı, onun yanınday girişte duruyordu. Sedat Simavi sokaktaki evde yemek masasının arkasında cama doğru bir oturma grubu vardı. Onun yanındaydı.” Bir eşyanın varlığı etrafında bıraktığı boşluk tarafından sezilir. Eşyayı sarmalayan boşluk ne kadar genişse, eşya kendini o kadar iyi sergiler. Belki de daha önceki evlerde sandık diğer eşyalar tarafından sarmalanmıştı, boşluk alanı yoktu. Gerçi daha önce yaşadığımız bir evde annemden sandığın üzerine su döküldüğünü, bu nedenle de camdan bir yüzeyin kesilip üzerine konduğunu işitmiştim.

Kore sandığı annem ile babamın pandemi döneminde ev odaklı yaşantılarına salonda tanıklık etti. Çoğu zaman Covid-19 korkusu ile salondan çok balkonda, camların açılması ile yapılan aile ziyaretleri sırasında sandığı görmedim. Ancak babamın vefatından sonra anneme evde daha fazla eşlik ederken, kendimi sandığın üzerindeki cam levhanın tozunu alırken bulduğumu hatırlıyorum. Annem sandığın üzerine içecek bir şey koymazdı, ama televizyon kanallarını gösteren bir liste ile, gözlük camı silme bezi ve gözlük camı temizleme sıvısı ile, sandığın bir parçası olan takı kutusu cam levhanın üzerinde dururdu. Kore'deki tarihinde süslenme ile ilgili bir pratiğin ve konumlandırmanın parçası olan sandık, mevcut son konumunda bizatihi süse ve sergileme pratiği olarak bir mesaja dönüşmüş durumdaydı. Sandığın mevcut konumu televizyon ekranına karşı konumlanmış üçlü koltuğun yanı ve duvarın önüydü. Üç koltuğun arkası camla kaplıydı ve perdeler genelde ışığa karşı çekili olurdu. Sandık da bu nedenle fazla ışık görmezdi. Arkasında pencere değil, duvar blok yer aldığı için güneş ışığı da pencereden sızıp ahşabın ve sedeflerin rengine değmezdi.

26. Görsel: Annem ve Kore Sandığı 26 Aralık 2021²² (Ftg. M.Binark)

Salona girildiğinde karşıda yatay olarak sıralanmış bir çizgide mutlaka sandık, üçlü koltuk ve uzun aydınlatma lambası görülürdü. Sandığın süs takılarının bir kısmı pudralıklar gibi küçük parçalar vitrinde sergilenirken, diğer parçalar, sigaralık ve takılık gibi sandığın içinde kumaşa sarılı saklı durmuşlardır. Takı dolaplarından üzerinde kanatlı ejderhaların işli olduğu takı dolabı ise, neredeyse ilkokuldan bu yana bende olup önce bebek evi ardından da takı dolabı işlevi görmüştü. Kore Kültür Merkezi'ne sandığı ve parçalarını bağışlarken bu takı dolabı da bütün hikâyenin parçasına dahil oldu.

27. Görsel: Annemin vefatından sonra Kore sandığı salonda 11.11.2023 (Ftg. M. Binark)

Bu arada annemin Kore Kültür Merkezi'ni iki kez ziyaret ettiğini belirtmeliyim. Bir keresinde Kang Ae-hee hocanın sergisini ve diğerinde de benim. 4.Gilgott sergisindeki çalışmamı görmeye gelmişti. Annemin aile yadigarı sandığın Kore Kültür Merkezi'nde sergileniyor olmasından dolayı huzurlu olduğumu hissediyorum.

28. Görsel: Annemin Kore Kültür Merkezi'ni İlk Ziyaretinden 26.02.2022 (Ftg. M.Binark)

29. Görsel: Annem ve ben Kore Kültür Merkezi'nde 4. Gilgot Sergisi'nde yer alan çalışmamın önünde 8.3.2023 (Ftg. M.Binark)

30. Görsel: Sandığı ilk ziyaretim 9.2.2024 Kore Kültür Merkezi-Ankara (Ftg. M. Binark)

Sandık ve parçaları, Kore Kültür Merkezi'nin²³ giriş katındaki Kore kültür odasında hafta içi 10-17 saatleri arasında herkesin erişimine açık olarak sergilenmektedir. Annemin sandığı ve parçaları şimdi yeni bir mekânda, ziyaretçilerine hikâyesini anlatmayı bekliyorlar. Sandığı yapan usta kim, sedef deniz kabukları Busan'dan mı toplandı? Sandık Hacı Ahmet oğlu Fazlı ve Batırşah kızı Halime'nin evlerine nasıl girdi? Sandığı Kore'den anı olarak mı yoksa değerli bir nesne olduğu için mi Türkiye'ye yanlarında getirdiler? Bunlar sessizliğin diline gömülü. Bildiğim tek şey, ailenin üç kuşağının anlatısal mirasın oluşturan bir parça olduğu.

Eşyaların işlevleri kullanım değerini oluşturur. Ama bunun ötesinde simgesel anlamları vardır. Annemin Kore sandığı Uzak Doğu'da Tatar kolonisinin bir zamanlar orada yaşadığını, çok zahmetli bir yolculukla önce İstanbul'a, ardından Ankara'ya yerleşmelerinin tüm hatırasını barındırıyor. Ankara'ya Kamay ailesinin Bahçelievler'deki evinden, evlilik ile Binark ailesinin evine taşınan sandığın ne çok hikâyesi var. Benim için, güzel bir süs nesnesi olmasının ötesinde annemin ve Kamay ailesinin göç ve göçmenlik hikâyesinin aktarıcısı. Bu nedenle kıymetli ve şimdi yeni yerinde bu hikâyesini aktarmayı ve paylaşmayı bekliyor. Sandığın hikâyesini ait olduğu kültürel coğrafyada annemin ailesinin göçüyle göçmenlikleriyle köprü kurarak anlatması bir dile gelme şekli ve kendim adıma iyileştirici bir süreç. Çünkü bu şekilde sandık yaşıyor. Bu yazı ile annem ve ailesi de.

31. Görsel: Annem ben ve kardeşim Güz 2018-Ankara²⁴ (Ftg. M.İsmet Binark)

Annem Naile Binark'ın, anneannem Halime Kamay'ın, teyzem Emine ve eşi İnyetullah Murat'ın, Kuddüs Dayımın, Halide Teyzemin ve adlarını tek tek sayamadığım Kamay ve Murat ailesi fertlerinin, Kore'de vefat eden, göç hikâyeleri farklı coğrafyalarda devam eden Tatarların anısına saygılarımla...

Teşekkürler

Kore Kültür Merkezi'ne sandığın bağışlanması sürecinde desteği için Kaligrafi hocam Ae-hee Kang'a, 2023 yılındaki Merkez Müdürü Park Kee-houng'a teşekkür ederim. Metin Yüksel, Tuğrul Çomu, Toygar Ercan da bu süreçte destek oldular. Sandığın fotoğraflanmasında Toygar ve Emre Adıgüzel, paketlenmesinde ve teslim edilmesinde Tuğrul, dostluk nişanesi olarak yeni yerinde sergilenen sandığın plaketine yazılacak yazı konusunda Metin Hoca, plaketin yaptırılmasında Tuğrul'un desteklerine müteşekkirim. Sandığı Metin Hoca, Seçil Bükler hocam, Emre Adıgüzel ve Aybüke Doğan ile ziyaret ettik. Kore Kültür Merkezi'ndeki ilk fotoğrafı ise Kang Hocam paylaştı. Plaketin yerleştirilmesinde de onun desteği yadsınamaz. Uzak Doğu'daki Tatar diasporası hakkında malzeme desteği ve önerileri için İlyas Miftakhov'a, Mesut Arslanbek'e ve sahaf Turan Can'a; kaynakça taraması desteği için Arif Aşçı'ya, fotoğraf albümünden Arapça Tatarca'dan çeviri desteği için İlyas'a, teşekkür ederim. Güzin Yamaner'e de Anneanne kitabını hatırlattığını için teşekkür ederim. Ailesinin hikâyesini yazan Metin Hoca'nın çalışmasındaki titizliğinin, azminin ve adanmışlığının bu yazı için

beni motive ettiğini belirtmeliyim. Kardeşim Kutlu Binark'a yazımı okuyup verdiği katkı, sandığın Kore Kültür Merkezi'ne bağışlanması sürecindeki desteği için teşekkürü borç bilirim.

Notlar

¹ Arkadaşım Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz'e otoetnografi yazmaya ilişkin yepyeni bir literatürü bana tanıttığı için teşekkür ederim. Bu yazı, otoetnografi literatürünün yanı sıra Tatarların Uzak Doğu'dan göçlerine ilişkin literatürün okunması sürecinde kaleme alındı.

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi, binark@hacettepe.edu.tr ORCID-ID: 0000-0002-7458-5203;

³ Naile Binark, 17 Ocak 1940 (Seul)—20 Ekim 2023 (Ankara). Annemin eğitim hayatı ve Türk kütüphanecilik ve Tatar kültürü çalışmalarına katkısı hakkında kaleme aldığım anma yazısı için bkz: Binark M. (2023).

⁴ Fotoğrafta arka sol köşede bir kısmı görünen Kore Aslanı "Haetae"ye yazının ilerleyen kısmında değinilecektir. Bu fotoğrafın simgesel değeri, anneler gününün kutlanması istemeyen annemin evde kardeşimin yolladığı çiçekler ile hatıra fotoğrafı çekilmesinden kaynaklanıyor. Mayıs 2023 dönemi annem iki kez sandığa oy vermeye gitmiş, yorulmuştu. Ayrıca teyzem Halide Kamay Simith'in 19 Ocak 2022 tarihinde vefatından bu yana, yaşamdan, kutlamalardan zevk almıyordu. Kamay ailesinin son ferdi de yitirmişti. Annemin bu dünyadaki yalnızlığını tahayyül etmek zor. Babamın vefatından sonra teşhisi geciken ve tedavisi hayli güç rahatsızlığını da vakur bir şekilde karşılamıştı. Onun bu dirayetli duruşuna imreniyorum, saygı duyuyorum.

⁵ Sandığın bu fotoğrafı annemin vefatından sonra çekildi.

⁶ Mustafapaşa köyünün mübadele öncesi adı Sinasos. Bu konuda bkz: Aytaş, S. Ve Turgut. N. (2022). *Sinasos'tan Mustafapaşa'ya*.

⁷ Japon işgal yönetiminin Kore kent ve Korelilerin isimlerini Japonlaştırma politikasının sonucu olarak, 1910-1945 yılları arasında kente bu ad verilmiştir.

⁸ Lee'nin aktardığı kaynakta kentin adı Tombof ve Tombov olarak geçtiği için, bu şekilde kullanılmıştır. 9Harbin'in iskele kısmına verilen isim.

¹⁰ Dükkanın adı ailenin Samara'dan göç ettiğine işaret ediyor.

¹¹ Anneannemin evlilik fotoğrafında ve Mahinur Kasap ile anı fotoğraflarında bu demiryolu kentinin adı Pogranıçnyı ve Pogranıçnaya olarak Arap harfli Tatarca ile kaydedilmiş bulunmaktadır. Tahir, bu demiryolu kasabası hakkında şunları kaydeder: "Doğu Çin demiryolunun doğusunda Rusya-Çin sınırında Pagranıçni (Dun nin) adlı bir ufak şehir mevcuttur. Tatar tüccarları 1900 yılında buraya gelir, yerleşirler ve ticarete başlarlar" (1972, s.48). Yine Tahir'in yazısını izlersek, burada 1920 yılında 150-200 arasında Tatar nüfusun olduğunu söylemek mümkün (s.49).

¹² Lee' de depremin tarihi 1921 olarak belirtilmiştir. Büyük Kanto depremi (関東大震災, *Kantō daishinsai*)

¹ Eylül 1923 tarihinde gerçekleşmiştir. 100.000 veya 150.000 kişinin depremde öldüğü tahmin edilmektedir. Yazıda tarihi 1923 olarak düzelttim.

¹³ Kabir taşında, "İnne Lillahi ve inne ileyhi raci'un. Bu mezara defin edildi Kazan vilayeti Masra (Samara) köyünden Mübarekşah Batırşah Hacı Oğlu 32 yaşına, 1933 senesinde, 5 Martta. Cenab-ı Hak geniş rahmeti ile affedip, ruhunu cennet bahçelerinde eylesin, Amin" yazıyor.

¹⁴ Lokman Arapşah oğlu'nun mezartaşında, "İnne Lillahi ve inne ileyhi raci'un. Bu mezara defin edildi Kazan vilayeti Masra (Samara) köyünden Lokman Garapşah Oğlu 25 yaşında. 1935 senesinde, 9 Haziranda. Cenab-ı Hak geniş rahmeti ile affedip, ruhunu cennet bahçelerinde eylesin. Amin" yazıyor.

¹⁵ Fotoğrafta dayım 13, teyzem 8 yaşındadır.

¹⁶ 3 Eylül 1942 tarihinde annemin 2. yaş kutlaması anısına bu fotoğrafın çekildiği kartın arkasında yazıyor. Koreli yardımcı geleneksel Kore giysisi hanbok giymiş.

¹⁷ Aile, "Kamay" soyadını Türkiye'ye göç ettikten sonra aldı.

¹⁸ Doğum tarihi ve yeri: 29 Mayıs 1929, Seul; Ölüm tarihi: 2 Kasım 2010, San Fransico.

¹⁹ Doğum tarihi ve yeri: 30 Aralık 1933, Seul; Ölüm tarihi ve yeri: 19 Ocak 2022, Kansas City.

²⁰ Rahmetli Mehmet-Mahinur Kasap (Granit-Bora)'lardan davet mektubu ile Türkiye'ye gelindi. Mahinur Hanım'ın annenannemin çok yakın genç kızlık arkadaşı olduğunu, Pogranıçnyı istasyonunda birlikte fotoğrafları olduğunu belirteyim.

²¹ Fotoğrafta en arka sırada heykele yakın sırada Ferhiye teyze (Dayımın eşi), Annem, ?, Emie teyzem, Mahnir teyze (anneannemin genç kızlık arkadaşı), ?; orta sırada ?, büyükbüyük annem, anneannem Halime Kamay, babaannem Melahat Binark; ön sırada soldan Osman Batırşah, dayım Kuddüs Kamay, ?, Mehmet Kasap, İnyettullah Murat ve babam Mehmet İsmet Binark yer almakta.

Binark, F.M., Annemin Sandığı: Seul'den Ankara'ya Bir Göç Hikâyesi ve Anlatısal Miras. TFA: 369 (2024). s. 29-67 doi:10.61620/tfra.1051

22 Babamın Mehmet İsmet Binark'ın vefatından (29 Şubat 1941 İstanbul-2 Temmuz 2021 Ankara) sonra ilk yeni yılımız öncesi, ebeyenlerimin evinde salonda çekildi. Kore sandığı üçlü koltuğun hemen yanındaki köşede, duvarın önünde üstündeki küçük takılık ve televizyon kanal listesini gösteren kağıt ile yer alıyor. Fotoğrafta rahmetli annem durgun gözüküyor, keyfi yok. Babamın hastalığı sırasında birden çöktü, yaşlandı. Babam hakkında bkz: Binark, M. (2021).

23 Kore Kültür Merkezi hakkında bilgi için bkz: <https://tr.korean-culture.org/tr>

24 Kuşulu Park'ın önünde, ailenin hep birlikte geçirdiği vakit ve yemekten sonra çekilmiş olmalı.

Kaynaklar

Akçora, İ. (1972). Mukden şehrindeki Tatarların dini ve milli cemiyeti. *Kazan*, Cilt 2, No.7-8, s. 97-99.

Akiş, T. (2022). Emigration chests in Ankara, Turkey: Tracing Spatial Trajectories of Tatar Community. *Space & Culture*, Vol. 54, No. 4, s. 616-634.

Aytaş, S. (2018). *Mübadelenin hüznü mirası*. İstanbul: Lozan Mübadilleri Vakfı.

Bilgin, N. (1991). *Eşya ve insan*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Bilgin, N. (1986). *Çeşitli sosyo-kültürel gruplarda eşya sistemleri ve insan-esya ilişkileri*. İzmir: Teknografik Matbaası.

Binark, M. (2023). Annem Naile Binark'ın anısına: Emeğini görünür kılmak. *TürkKütüphaneciliği*, Cilt 37, No. 4, s. 293-304. <https://doi.org/10.24146/tk.1387803>.

Binark, M. (2021). Mehmet İsmet Binark'ın anısına: "Nefes alır gibi çalışmak", *Türk Kütüphaneciler Dergisi*, Cilt 35, No 4, s. 609-620. <https://doi.org/10.24146/tk.1038204>

Devlet, N. (2017). *Rusya mültecileri: Uzak diasporaya savrulan Tatarlar*. İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.

Dündar, A.M. (2016). Uzak Doğu Türk-Tatarlarının dini ve maarif faaliyetleri hakkında bir belge: Keijo (Seul) Mescid ve Mektebi-i Nizamnamesi. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*. Cilt 1, No.1, s.1-21.

Dündar, A.M. (2008). *Japonya'da Türk izleri: Bir kültür mirası Olarak Mançurya ve Japonya Türk-Tatar camileri*. Ankara: Vadi Yayınları.

Dündar, M. (2004). Japonya Türk-Tatar diasporası. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. Cilt 1, No. 1. S. 75-89.

Lee, H.S. (2014). Erken 20.yüzyılda İslamın Doğu Asya'da yayılmasında Kazan aydınlarının oynadığı rol. *Kazanlı Yenilikçi alimler Cilt 1: Şehabeddin Mercani ve Kazan kültürü içinde*, Ali Aslan, İbrahim Maraş, Recep Çelik, Mehmet Kamil Berse (Der.). Eskişehir:Türk Dünyası Kültür Başkenti Eskişehir 2013 Ajansı, s.228-306.

Lee, H.S. (1991). *İslam ve Türk kültürü'nün uzak doğu'ya yayılması*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Lee, H.S. (1989). Rusya Türklerinin uzak doğu'ya göçleri ve Kore'deki Türk toplumu. *Türklük Araştırmaları Dergisi*. Sayı 4, s.103-118.

Tahir, M. (1970). Rusya dışında Kazan Türkleri. *Kazan*. Cilt 1, No. 1, s. 14.

Tahir, M. (1970). Rusya dışındaki Kazan Türkleri. *Kazan*. Cilt 1, No. 2, s.37-40.

Tahir, M. (1971). Rusya dışında Kazan Türkleri. *Kazan*. Cilt 1, No. 3, s. 55-56.

Tahir, M. (1971). Rusya dışında Kazan Türkleri (İltica devirleri). *Kazan*, Cilt 1, No. 4, s.7-9.

Tahir, M. (1971). Uzak doğuda neşriyat faaliyetlerimiz (Harbindeki Türk-Tatarlar Dini ve Milli Cemiyeti). *Kazan*, Cilt 2, No. 5, s. 47-48.

Tahir, M. (1972). Bin yıl camii (Harbin'deki Türk-Tatarların Dini ve Milli Cemiyeti), *Kazan*. Cilt 2, No. 6, s. 38-41.

Tahir, M. (1972). Paganıçnideki Türk-Tatarların dini ve milli cemiyeti. *Kazan*. Cilt 3, No. 9, s. 48-49.

Tahir, M. (1973). Doğu Çin demiryolu boyunda yaşayan Tatarlar (Kazanlılar). *Kazan*. Cilt 3, No. 10, s. 30-31.

Tahir, M. (1974). Haylardaki Türk-Tatarların dini ve milli cemiyeti. *Kazan*. Cilt 4, No. 11, s. 35-40.

Tahir, M. (1975). Uzak Şarkta dini ve mili cemiyetlerimiz. *Kazan*. Cilt 5, No.14, s. 41.

Tahir, M. (1975). Mançurya şehrinde Türk-Tatar cemiyeti. *Kazan*. Cilt 5, No. 16, s. 25-26.

Tahir, M. (1976). Çan-Çun (Sin-Zin) Türk-Tatar cemiyeti. *Kazan*. Cilt 6, No. 18, s. 49-50.

Tahir, M. (1978). Rusya dışında Kazanlılar'ın tiyatro faaliyetleri. *Kazan*. Cilt 8, No.21, s. 38-44.

Tahir, M. (1978). Hun Hul Di'de Türk-Tatar cemiyeti. *Kazan*, Cilt 8, No.22, s. 22.

Tahir, M. (1978). İl-Duga Cemiyeti. *Kazan*. Cilt 8, No.22, s. 23.

Tahir, M. (1978). Şanhay şehrindeki Türk-Tatar cemiyeti. *Kazan*. Cilt 8, No.22, s. 23-24.

Tahir, M. (1978). Tenzin Türk-Tatar cemiyeti. *Kazan*. Cilt 8, No.22, s.24-25.

Yamaner, G. (2002). Anneanelerim. *Anneanne: Sırlarını eskitmiş ayna* içinde, Eser Köker, Güzin Yamaner, Özlem Şahin, Mine Göğüş Tan, Satı Atakul, Gülşen Ülker Al, Menekçe İldan Çiftçi, Çiğdem K. Aydın, Ebru Saner Kaan, Güide Önem, Nuran Bayer. İstanbul: Chiviyazıları, s. 35-51.